In de gevoegde zaken 5 en 18/80,

1. D. BATTAGLIA,

2. A. COCCO BEVILACQUA,

ambtenaren van de Commissie van de Europese Gemeenschappen, werkzaam op het Gemeenschappelijk Centrum voor Onderzoek te Ispra (Italië), te dezen vertegenwoordigd door M. Slusny, advocaat te Brussel, domicilie gekozen hebbende te Luxemburg ten kantore van de advocaat V. Biel, gevestigd aldaar, rue des Glacis 18a,

verzoekers,

tegen

COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN, vertegenwoordigd door haar juridisch adviseur J. Griesmar, als gemachtigde, bijgestaan door R. Andersen, advocaat te Brussel, domicilie gekozen hebbende te Luxemburg bij O. Montalto, bâtiment Jean Monnet, Kirchberg,

verweerster,

betreffende de in het verzoekschrift omschreven conclusies,

wijst

HET HOF VAN JUSTITIE (Eerste kamer),

samengesteld als volgt: G. Bosco, kamerpresident, A. O'Keeffe en T. Koopmans, rechters,

advocaat-generaal: F. Capotorti
griffier: P. Heim

het navolgende

ARREST

De feiten

De feiten en de conclusiën en argumenten, door partijen tijdens de schriftelijke behandeling voorgedragen, kunnen worden samengevat als volgt:

I — Feiten en schriftelijke behandeling

Bij zijn besluit van 2 maart 1970 over de aanwending van het op de EGKS-balans onder de post „Pensioenfonds" opgenomen bedrag, heeft de Raad de Commissie gemachtigd dat bedrag voor 40 % te besteden aan de verstrekking van bouwleningen aan ambtenaren van de Gemeenschappen.

Bij besluit van 17 juni 1971, geplaatst in Personeelskoerier nr. 170 bis van 8 juli 1971, heeft de Commissie de nodige uitvoeringsbepalingen vastgesteld, waarvan artikel 9 als volgt luidt:

„De in deze bepaling bedoelde leningen worden uitgedrukt in Belgische franken. De dienovereenkomstige betalingen geschieden in de valuta van het land waar zich de gefinancierde woning bevindt, op basis van de op het ogenblik van betaling geldende pariteit."

Volgens artikel 7, lid 2, a, worden de door de ambtenaar-leningnemer verschuldigde renten en aflossingen krachtens daartoe aan de Commissie te verstrekken machtiging op zijn bezoldiging ingehouden. In artikel 11, lid 2, is bepaald dat de uitvoeringsbepalingen niet kunnen worden gewijzigd met verkorting van de rechten, verkregen door ambtenaren die reeds een lening afsloten.

In de door betrokkenen met de Commissie aangegane leningscontracten is dan ook de navolgende bepaling opgenomen:

Artikel 15

„Elke betaling door de geldnemer ten gunste van de Gemeenschap ter vervroegde aflossing of ter betaling van mensualiteiten geschiedt in de valuta van het land waar de gefinancierde woning is gelegen en waarin de gelden te leen werden verstrekt. De omrekening van deze bedragen in Belgische franken geschiedt op basis van de op de datum van de betaling geldende pariteit."

Tot 31 maart 1979 was de monetaire pariteit, toegepast bij omrekeningen tussen de Belgische frank en de andere valuta's, de in 1965 door de Lid-Staten aan het Internationale Monetaire Fonds (IMF) opgegeven pariteit (in casu 1 BFR = 12,50 lire). In samenhang daarmede geschiedde de aflossing der geleende bedragen (steeds op grondslag van voormelde wisselkoers) door inhouding, door de Commissie als leninggever op de maandelijkse bezoldiging van de ambtenaar toegepast.

Het systeem werkte als volgt: het basissalaris van de ambtenaar werd, na toepassing van de aanpassingscoëfficiënt (bijvoorbeeld: 100 000 BFR × de Italiaanse aanpassingscoëfficiënt die in maart 1979 157,8 bedroeg), verminderd met het bedrag van de aflossing der bouwlening (bijvoorbeeld 5 000 BFR); de nettobezoldiging bedroeg in dat geval 152 800 BFR, omgerekend in lire volgens een pariteit van 1 op 12,50.

Bij in de Personeelskoerier van 15 september 1975 („Spécial Inter-institutions") geplaatst besluit van 25 juli 1975 heeft de Commissie artikel 9 van de uitvoeringsbepalingen van 17 juni 1971 in die zin gewijzigd dat het als volgt kwam te luiden:

„De in deze bepaling bedoelde leningen worden uitgedrukt en uitbetaald in Belgische franken. De in artikel 7, lid 2, bedoelde inhoudingen en betalingen geschieden in Belgische franken, evenals alle aflossingen welke de ontvanger van een lening aan de Commissie zou doen",

waaraan het volgende werd toegevoegd:

„Diegenen die een leningscontract hebben lopen zullen van het directoraat-generaal Personeelszaken en Algemeen Beheer een persoonlijke mededeling ontvangen waarin uiteen wordt gezet hoe voor hen deze zaak zal worden geregeld."

Van dit besluit der Commissie werd aan verzoeker mededeling gedaan in een brief van 21 augustus 1975 van het hoofd der afdeling „Bouwleningen", waarbij hem in overweging werd gegeven zijn kapitaalschuld te verlagen, waartegenover verdere aflossingen alleen in Belgische franken zouden geschieden.

In Personeelskoerier nr. 136 van 7 februari 1977 plaatste de Commissie de navolgende mededeling:

„De Commissie heeft op 25 juli 1975 besloten dat de uitbetaling van bouwleningen alsmede de inhoudingen op de bezoldiging voor rente en aflossing op deze leningen niet langer zullen plaatsvinden in de valuta van het land waar zich de gefinancierde woning bevindt, maar in Belgische franken. Tot op heden werden bij al deze inhoudingen voor zover nodig de pariteiten van 1 januari 1965 toegepast.

Voortaan zal volgens het besluit van de directeur-generaal Personeelszaken en Algemeen Beheer de omrekening plaatsvinden op basis van de huidige wisselkoers. Men kan evenwel een verzoek indienen dat de inhoudingen geschieden volgens de door het Internationale Monetaire Fonds aanvaarde pariteiten, evenwel in het kader en binnen de grenzen van de uitvoeringsbepalingen van artikel 17 van bijlage VII van het Statuut (overmaking van een deel van de inkomsten door bemiddeling van de Commissie)."

Die mededeling werd bevestigd in een brief welke de directeur-generaal Personeelszaken en Algemeen Beheer in juni aan betrokkene deed uitgaan.

Op 23 december 1971 had Battaglia met de Commissie een lening afgesloten voor een bedrag van 750 000 BFR, waarvan de tegenwaarde in lire ofwel 9 375 000 lire, hem krachtens artikel 9 van de uitvoeringsbepalingen van 17 juni 1971 werd uitgekeerd.

Mevrouw Cocco had op 16 november 1972 met verweerster een lening afgesloten voor een bedrag van 640 000 FB, waarvan de tegenwaarde in lire ofwel 8 000 000 lire, haar krachtens dat artikel werd uitgekeerd.

Op de salarisstrook van Battaglia voor de maand maart 1979 kwam een in 53 512 lire omgerekend bedrag van 4 281 Belgische franken voor wegens aflossing op de lening. Hetzelfde bedrag in Belgische franken werd voor de maand april 1979 tot 78 590 lire omgerekend. Over hetzelfde tijdvak steeg het omrekeningsbedrag van de door mevrouw Cocco betaalde mensualiteit (3 483 BFR) van 43 537 tot 63 943 lire.

Op 21 december 1978 waren door de Raad vastgesteld: verordening nr. 3085/78 tot wijziging, met name wat de te gebruiken muntpariteiten betreft, van verordening nr. 259/68 tot vaststelling van het Statuut van de ambtenaren van de Europese Gemeenschappen en de regeling welke van toepassing is op de andere personeelsleden van deze Gemeen-

schappen en van verordening nr. 2530/72 alsmede van verordening nr. 1543/73 betreffende bepaalde bijzondere maatregelen (PB L 369, blz. 6); verordening nr. 3086/78 tot wijziging van de aanpassingscoëfficiënten die van toepassing zijn op de bezoldigingen en de pensioenen van de ambtenaren en andere personeelsleden van de Europese Gemeenschappen ingevolge de wijziging van de bepalingen van het Statuut betreffende de bij de toepassing van het Statuut te gebruiken muntpariteiten (PB L 369, blz. 8). Bij die verordeningen heeft de Raad met name artikel 63 van het Statuut van de ambtenaren herzien en de wisselkoersen geactualiseerd. Aan de IMF-pariteit werd niet langer gerefereerd en voor betalingen in andere munteenheden dan waarin de bezoldigingen werden betaald, moest voortaan worden gewerkt met de voor herziening vatbare wisselkoers die per juli 1978 bij de uitvoering van de algemene begroting van de Europese Gemeenschappen werd aangehouden (26,11 lire voor 1 Belgische frank), in dier voege dat er krachtens artikel 17 van bijlage VII van het Statuut een aanpassingscoëfficiënt zou worden toegepast, gelijk aan de breuk verkregen door deling van de aanpassingscoëfficiënt voor het land in welks munteenheid de betaling geschiedt door die van het land waar de ambtenaar tewerkgesteld is. Die correctie was bedoeld om iedere ambtenaar, wat betreft het naar een ander land dan dat van tewerkstelling overgemaakte deel van zijn bezoldiging, door toepassing van de voor dat andere land geldende aanpassingscoëfficiënt, evenveel koopkracht in handen te geven als een aldaar tewerkgestelde ambtenaar aan een overeenkomstig deel van zijn salaris zou ontlenen. Voor de IMF-koers van 1 Belgische frank = 12,50 lire kwam dus de koers van 1 Belgische frank = 18,35 lire in de plaats. Zo is het gebleven tot en met 31 januari 1980; per 1 februari werd de koers: 1 Belgische frank = 19,80 lire.

Betrokkenen werden van de nieuwe bepalingen op de hoogte gebracht in een circulaire van 1 maart 1979 (nr. 19/C-2/79) en door „Mededelingen van de Administratie" nr. 230 van 9 april 1979 (waarin de nieuwe koersen voor de aflossing van de bouwleningen der Commissie in Belgische franken waren vermeld).

Zulk een omrekening der door hem verschuldigde mensualiteiten volgens de nieuwe uitvoeringsbepalingen achtte Battaglia onjuist, zodat hij op 29 mei 1979 krachtens artikel 90 van het Statuut een klaagschrift indiende. Mevrouw Cocco heeft geen klaagschrift ingediend.

De Commissie liet Battaglia's klaagschrift onbeantwoord.

Evenals vijftien andere ambtenaren (men zie de zaken 5-21/80) heeft verzoeker zich overeenkomstig artikel 20 van het contract, waarin het Hof van Justitie bevoegd verklaard is tot kennisneming van tussen partijen met betrekking tot „de geldigheid, de interpretatie of de uitvoering van deze overeenkomst" rijzende geschillen, bij op 14 januari 1980 ter griffie ingeschreven beroepschrift d. d. 7 januari 1980 tot het Hof gewend ter bekoming van de verklaring voor recht dat het contract is geschonden.

Bij beschikking van 7 mei 1980 heeft het Hof de voeging van de zaken, voor de behandeling en met het oog op het te dezen te wijzen arrest, gelast.

Op rapport van de rechter-rapporteur en de advocaat-generaal gehoord, heeft het Hof besloten zonder instructie tot de mondelinge behandeling over te gaan.

Bij beschikking van 21 januari 1981 heeft het Hof de beide zaken naar de Eerste kamer verwezen.

II — Conclusies van partijen

Verzoekers concluderen dat het den Hove behage:

— te verstaan dat het door de wederpartij eenzijdig genomen besluit tot wijziging van de wijze van berekening der door verzoekers verschuldigde mensualiteiten een schending van het door partijen gesloten contract inhoudt;

— en mitsdien: de wederpartij te veroordelen aan verzoekers terug te betalen hetgeen sedert de salarisafrekening over april 1979 te veel werd ingehouden;

— de wederpartij in de op het geding gevallen kosten te verwijzen;

zijnde in de zaak 5/80 voorts geconcludeerd dat het den Hove behage:

— de door de wederpartij getroffen maatregelen, voor zoveel nodig, nietig en van onwaarde te verklaren,

— en mitsdien: de wederpartij te veroordelen tot terugbetaling van hetgeen er ten onrechte werd ingehouden, en wel zulks op voormelde voorwaarden;

— voor zoveel nodig: het stilzwijgend genomen besluit tot afwijzing van verzoekers klacht nietig en van onwaarde te verklaren.

De *Commissie* concludeert dat het den Hove behage:

— de beroepen ongegrond te verklaren;

— verzoekers in de kosten te verwijzen.

III — Middelen en argumenten van partijen

A — De ontvankelijkheid

Battaglia wijst er op dat er in de precontentieuze fase door hem niet behoefde te worden geklaagd: het Hof kan worden — en werd — geadieerd krachtens artikel 42 EGKS-Verdrag, artikel 38, lid 6, van het Reglement voor de procesvoering en artikel 20 van het leningscontract, luidende als volgt:

„Partijen verbinden zich elk geschil dat tussen hen mocht rijzen ter zake van de geldigheid, de interpretatie of de uitvoering van deze overeenkomst te doen beslechten door het Hof."

Mevrouw Cocco heeft dan ook geen klaagschrift ingediend. Battaglia betreurt nochtans dat de Commissie geen dialoog heeft willen aangaan — in welk geval de zaak wellicht niet aanhangig had behoeven te worden gemaakt.

De Commissie is met verzoekers van mening dat het geding niets uitstaande heeft met de uitoefening der haar in het Statuut verleende bevoegdheden en kennelijk puur contractuele relaties betreft. Er kan geen sprake zijn van betwisting van de — aan artikel 173 van het EEG-Verdrag te toetsen — rechtmatigheid ener handeling, maar alleen van een onderzoek naar de vraag of de wijze waarop verweerster zich van haar — buiten het Statuut staande en verzoekers bezwarende — contractuele verplichtingen kwijt, zich met het contract verdraagt.

Verzoekers nemen akte van verweersters erkentenis dat het geding niet binnen de sfeer van het Statuut valt. Het verbaast hen dan ook dat verweerster de wijziging die de Raad in artikel 17 van bijlage VII heeft aangebracht te baat neemt om eenzijdig een nieuwe koers voor de omrekening van Belgische franken in lire op te leggen en juist als de statutaire overheid jegens een ambtenaar die haar instructies

heeft op te volgen, tegen hem optreedt en niet als een leninggever die de bij privaatrechtelijk contract overeengekomen inhoudingen slechts met goedvinden van de wederpartij of na het oordeel van de in casu krachtens compromissoir beding aangewezen rechter te hebben ingewonnen, mag wijzigen.

B — Ten principale

Verzoekers betogen dat de Commissie, door de door betrokkene verschuldigde mensualiteiten volgens de nieuwe modaliteiten in lire om te rekenen, het algemeen beginsel „pacta sunt servanda" heeft geschonden. Battaglia ontleent een tweede middel aan artikel 25 van het Statuut, stellende dat het besluit der Commissie de mensualiteiten op andere wijze om te rekenen, aan verzoekers niet was betekend en dat ook een schriftelijke redengeving ontbrak.

Verzoekers hebben er zich rekenschap van gegeven dat de Commissie eenzijdig volgens een nieuwe, voor hen nadelige, methode waarvan uit de salarisstrook van 15 april 1979 blijkt, is overgegaan tot omrekening van de in Belgische franken uitgedrukte mensualiteit. Iedere verklaring werd hun onthouden.

De door de Commissie toegepaste wijze van omrekening brengt een fundamentele wijziging in het contractueel evenwicht, in dier voege dat de contractueel overeengekomen rente aanmerkelijk boven de 4 % komt te liggen. En een eenzijdige wijziging kan, indien al geoorloofd, in geen geval afbreuk doen aan de rechten van ambtenaren aan wie eenmaal een lening is toegekend; dit blijkt ook uit artikel 11, tweede alinea, van de in Personeelskoerier nr. 170 bis van 8 juli 1971 geplaatste uitvoeringsbepalingen.

De *Commissie* doet zeggen voor antwoord dat zij, wel verre van het contract te schenden, het juist heeft toegepast; de mensualiteiten die verzoekers ter aflossing van de lening hadden te betalen, vormden een bedrag in Belgische franken en niet een bedrag in lire. Ontegenzeggelijk mag de Commissie, gezien artikel 5 van het contract, op de bezoldiging van de leningnemer de „in de ... aflossingstabel vermelde mensualiteit" inhouden, i. e. een (in lire) betaalde bezoldiging inkorten met een bedrag in lire dat de tegenwaarde vormt van de in Belgische franken verschuldigde mensualiteit.

Het door verzoekers opgeworpen middel is feitelijk onjuist: zij kunnen niet zeggen in welke contractsbepaling de leninggever voor de hierbedoelde transactie een wisselgarantie heeft verstrekt. Integendeel, in artikel 9 van het besluit van 17 juni 1971 is bepaald dat de „in Belgische franken" uitgedrukte bouwleningen enerzijds worden uitbetaald „in de valuta van het land waar zich de gefinancierde woning bevindt", anderzijds „op basis van de op het ogenblik van de betaling geldende pariteit." Voor de aflossingsmensualiteiten geldt derhalve hetzelfde. Hiernevens is in artikel 15 van het contract bepaald dat de betaling „geschiedt in de valuta van het land waar de gefinancierde woning is gelegen en waarin de gelden te leen werden verstrekt", terwijl de omrekening geschiedt „op basis van de op de dag van de betaling geldende pariteit".

De pariteit heeft men tot maart 1979 gezocht in de IMF-pariteit (1 BFR = 12,50 lire). Dat was de tussen de instellingen en hun personeel voor overmakingen volgens artikel 17 van bijlage VII van het Statuut aangehouden pariteit. Sinds april 1979 gold de IMF-pariteit tengevolge van verordening nr. 3085/78 niet meer op statutair niveau. Door die pariteit aan te houden zou men dus het contract miskennen.

Er is door verweerster aan betrokkenen nooit enige garantie verstrekt dat de IMF-pariteit tot afloop van het contract zou worden gehandhaafd. De brief die de directeur-generaal Administratie op 21 maart 1977 tot de vice-voorzitter van het personeelscomité te Ispra heeft gericht en waarin te lezen stond dat de aflossingen van de leningen van leningnemers als verzoekers, die het voorstel der Commissie van 1975, tot verlaging van de schuld strekkende, niet hadden aanvaard, zou geschieden tegen dezelfde koers als bij de toewijzing der lening zelf was gebruikt (100 lire = 8 BFR), betrof de context der toen bestaande verhoudingen; aan een wijziging van die context, die tot de invoering van nieuwe statutaire pariteiten zou leiden, is in die brief niet gedacht.

Integendeel al heel gauw daarna, in juni 1977, heeft dezelfde directeur-generaal bedoelde leningnemers schriftelijk doen weten dat er met betrekking tot de handhaving van de wisselkoers, op dat ogenblik door de Commissie toegepast bij de omrekening van de inhoudingen op de bezoldiging, geen enkele garantie kon worden verstrekt.

Wat betreft de brief van verweerster die op het besluit van 25 juli 1975 is gevolgd; de wijziging van artikel 9 van het besluit van juni 1971 liet de vroegere regeling geheel ongemoeid: hetgeen artikel 9 (nieuw) met betrekking tot de mensualiteiten inhield (de inhouding in Belgische franken) stond ook reeds in de artikelen 4 en 5 van het contract te lezen.

Omdat ermede moet worden gewerkt bij de bepaling van een in Belgische franken en niet in lire verschuldigde mensualiteit, kan het contractueel voorziene rentepercentage van 4 % niet leiden tot de consequenties welke verzoekers eraan schijnen te willen verbinden voor het bedrag in lire dat van maand op maand de tegenwaarde van de verschuldigde mensualiteit vormt. Het contractuele evenwicht zou worden verstoord wanneer van een der partijen de garantie van een vaste, onveranderlijke wisselkoers zou worden verlangd, onder voorwaarden die zich met de wederzijds aangegane verbintenissen niet verdragen. Daarom is niet wel in te zien hoe de toepassing der nieuwe pariteit de rechten der leningnemers niet „onverlet" zou kunnen laten in de zin van artikel 11, lid 2, van het besluit van juni 1971.

Wat betreft Battaglia's tweede middel: het verbaast de Commissie dat hij, na de totale zelfstandigheid van het contract ten opzichte van het Statuut te hebben bepleit, in het Statuut gaat zoeken naar eisen die, ofschoon niet in het contract voorzien, nochtans de contractuele relaties zouden regeren. Wat daarvan ook zij, het middel faalt, immers aan de in artikel 25 van het Statuut gestelde eisen is voldaan. Reeds vóór april 1979 was er verzoeker meermalen bepaaldelijk op gewezen (men zie hiervoor) dat de nieuwe pariteit voor transfers èn voor de omrekening in lire van hetgeen er ter aflossing

van de lening op zijn bezoldiging werd ingehouden, zou zijn een pariteit van 1 BFR voor 18,35 lire. In de hem toegezonden circulaires stonden alle wezenlijke gegevens waardoor de administratie zich bij haar besluit had laten leiden en die rechtscontrole genoegzaam mogelijk maakten (men zie zaak 61/76, Geist, Jurispr. 1977, blz. 1419).

Zich rekenschap gevend van de verschillende posities van leningnemers die sedert 1 februari 1976 profiteerden van het in verlaging van hun kapitaaschuld gelegen voordeel en anderen die, als verzoekers, daarvan niet wensten te profiteren, zou de Commissie jegens laatstgenoemden tot die verlaging willen overgaan, waardoor het nominaal bedrag der door hen verschuldigde mensualiteiten met ingang van april 1979 zou worden verminderd. Dit zou alleen op grond van het standpunt der Commissie zin hebben en moeten leiden tot een evenredige vermindering van het tot maart 1979 tegen de oude IMF-koers reeds afgeloste kapitaal, vergeleken met hetgeen er in totaal moest worden afgelost.

Verzoekers doen zeggen voor repliek dat partijen het er aanstonds over eens waren dat de in 1965 door het IMF aanvaarde pariteit (1 BFR = 12,50 lire) tussen henvan toepassing zou zijn en blijven. Artikel 63 van het Statuut kwam tussen hen niet ter sprake, evenmin als de bankkoers die, ook toen de contracten werden afgesloten en het kapitaal werd uitbetaald, reeds niet met de officiële koers samenviel (de fluctuaties der valuta's hebben het gedrag van partijen trouwens nimmer beïnvloed).

De Commissie dicht verzoekers een standpunt toe dat niet het hunne is. Zij beweren niet dat er in het contract voor de Belgische frank en de lire met zoveel woorden wordt gerefereerd aan een onveranderlijke pariteit en zij claimen geen wisselgarantie. Het is evenwel de Commissie die de Belgische frank als aflossingsvaluta, omgerekend in lire tegen de overmakingskoers, wil doordrukken.

Verzoekers krijgen de indruk dat de Commissie, zonder het met zoveel woorden te zeggen, het leerstuk der onvoorzienbaarheid hanteert. Zo besloot zij op een gegeven ogenblik de consequenties van de feitelijke devaluatie van de lire niet langer voor haar rekening te nemen en voortaan voor de aflossing te werken met een lirekoers die niets meer gemeen had met hetgeen tussen partijen was overeengekomen.

Partijen hebben nimmer gemeend aan de „werkelijke" pariteit van de lire ten opzichte van de Belgische frank te moeten refereren. Ook hebben zij de in het Statuut genoemde pariteiten als zodanig nooit ter sprake gebracht. Integendeel, van de aanvang af hebben zij gesproken over de door Italië opgegeven en door het IMF aanvaarde koers, die bij alle zich in feite voordoende wisselvalligheden constant werd geacht, zelfs al mocht het door het verdrag tot instelling van het IMF gecreëerde stelsel het ooit begeven. En een der meest doeltreffende methoden om de werkelijke bedoeling van een contract te achterhalen is: nagaan welke uitvoering er door partijen aan werd gegeven.

De nota van de heer Baichère van juni 1977 is volkomen duidelijk. Daarin

wordt onderscheiden tussen inhoudingen wegens overmakingen in de zin van artikel 17 van bijlage VII van het Statuut en compensaties ter aflossing van de mensualiteiten der hierbedoelde leningen. Wel wordt er voorts in gezegd dat de handhaving der wisselkoers geenszins werd gegarandeerd.

Dat het besluit van 25 juli 1975 tot wijziging van artikel 9 van het besluit van juni 1971 door verzoekers niet werd aanvaard, vindt de Commissie pijnlijk. Zij heeft zich echter bij hun weigering neergelegd en het puur conventionele karakter van de relaties der partijen erkend, hetgeen impliceerde dat zij er niet eenzijdig wijziging in mocht brengen. Toch heeft zij het in 1979 gedaan. Vandaar dat zij vooral tracht te bewijzen dat met de „voorgestelde" wijziging allereerst vervroegde aflossing werd beoogd. Die restrictie is evenwel noch in artikel 9 te vinden, noch ook in de brief die in juni 1977 tot betrokkenen werd gericht.

De vraag of het rentepercentage door de invoering van een nieuwe, voor de ambtenaren ongunstiger pariteit in feite werd verhoogd, wordt door de Commissie formalistisch behandeld wanneer zij steeds maar weer de nadrukt legt op het feit dat de mensualiteiten in Belgische franken luiden. Verzoekers daarentegen leggen verband tusen het door hen in lire ontvangen kapitaal en de sedert 1979 te hunnen laste toegepaste inhoudingen; zij komen dan uit op een rentepercentage dat de 4 % ruimschoots te boven gaat.

Battaglia laat zijn tweede middel varen, aangezien de Commissie niet heeft gesteld dat te dezen de statutaire procesregelen, hoe dan ook, van toepassing zouden zijn (ook al wil zij de nieuwe tekst van artikel 17 van bijlage VII op de feiten zien toegepast).

Het schikkingsvoorstel der Commissie geeft verzoekers aanleiding tot de opmerking dat de zaken veeleer tot hun oorspronkelijke toestand dienen te worden teruggebracht en dat de in feite bewandelde weg, met alle gevolgen van dien, moet worden verlaten, hetgeen de mogelijkheid van een onbevangen bespreking zou openen.

De *Commissie* brengt hiertegen in dat de in artikel 15 van het contract gebezigde formule „op de datum van betaling geldende pariteit" partijen niet tegen koersrisico's vrijwaart. Zij behelst in ieder geval een onbekend element. Anders dan de „bij afsluiting van het contract geldende pariteit", die aan partijen bekend is en in de gehele looptijd van het contract aan partijen bekend blijft, is de op de dag van betaling geldende pariteit hun onbekend en naar haar aard variabel, immers per definitie afhankelijk van de data waarop de overmakingen geschieden. Toen zij die pariteit aanvaardden, hebben partijen willens en wetens het koersrisico aanvaard.

De door verweerster gegeven uitlegging volgens welke de in het contract bedoelde pariteit de pariteit is welke statutair geldt voor de berekening van bezoldigingen betaald in andere valuta dan de Belgische frank, alsook voor de transfers, ligt in de lijn van het contract. Volgens het contract kunnen ambtenaren tegen bijzonder gunstige voorwaarden bouwleningen aangaan. Van wezenlijk belang is wat de leninggever voor ogen staat. De toewijzing van een dergelijke lening is een geldelijk voordeel dat aan de ambtenaren qualitate qua wordt toegekend. Het is dan ook logisch dat voor de er-

mede verband houdende betalingen de statutaire regelen gelden die op wisseltransacties van het personeel der Gemeenschappen van toepassing zijn. Daarentegen vindt de uitlegging van verzoekers, volgens wie de in het Statuut bedoelde pariteit de pariteit is die door Italië officieel aan het IMF is opgegeven, noch steun in het contract noch in de wijze waarop partijen het hebben uitgevoerd. Hoe men het ook keert of wendt, de datum waarop het te dezen aankomt is die van betaling.

Sedert de inwerkingtreding van de tweede wijziging van het IMF-statuut („akkoord van Jamaica" van 7 en 8 januari 1976) kan er met het door verzoekers gehanteerde begrip pariteit, namelijk dat van een pariteit, uitgedrukt in een bepaalde aan het IMF opgegeven en door het IMF als zodanig aanvaarde hoeveelheid fijn goud, niet meer worden gewerkt, zodat volgens hun standpunt onder de op de datum van betaling geldende pariteit voortaan zou moeten worden verstaan de op die dag in feite geldende marktkoers.

Dat men tot aan de inwerkingtreding van 's Raads verordeningen nrs. 3085/78 en 3086/78 van 21 december 1978 een omrekeningskoers van 12,50 lire voor één Belgische frank heeft gehandhaafd, is slechts het gevolg van de toepassing — in het raam van artikel 17 (oud) van bijlage VII van het Statuut — van de aan het IMF opgegeven pariteit van de lire. Toen bleek dat de gebeurlijkheden op de geldmarkt, en wel met name de fluctuatie van de valuta's, het stelsel der vaste partiteiten duurzaam ondergroeven, heeft de communautaire overheid de statutaire bepalingen inzake de wisselrelaties waarin naar de voormalige IMF-pariteiten werd verwezen, gewijzigd. De Commissie, van wie de verordeningen niet zijn uitgegaan, heeft de voorwaarden van het leningscontract niet eenzijdig gewijzigd. Zij heeft alleen maar vastgesteld dat de IMF-pariteit niet langer met de op de datum van betaling geldende pariteit overeenkwam en er, in plaats van de op die datum werkelijk geldende marktkoers toe te passen, de voorkeur aan gegeven met de op statutair niveau geldende omrekeningskoers te blijven werken, met referte aan de nieuwe artikelen 63 van het Statuut en 17 van bijlage VII. De voor betalingen krachtens genoemd artikel 17 geldende „transfer"-koers, gunstiger dan de wisselkoers van artikel 63 (nieuw) en veel gunstiger dan de koers die door de banken word berekend, is op de onderhavige aflossingen toegepast.

De Commissie betwist niet dat in artikel 15, eerste alinea, van het contract aan de leningnemer het recht wordt ingeruimd de in Belgische franken luidende en in lire uitbetaalde lening te betalen op grondslag van de op het tijdstip van betaling voor beide valuta's geldende pariteit — in Belgische franken dan wel in lire. Maar in hetzelfde artikel wordt er aanstonds op gewezen dat de lire in laatstbedoeld geval in Belgische franken moeten worden omgerekend, en wel op grondslag van de pariteit van de dag van overmaking.

Deze laatste bepaling dient te worden gelegd naast de artikelen 4 en 5 van het contract, waarin de Commissie bevoegd verklaard wordt op de in Belgische franken luidende bezoldiging van de leningnemer het ook al in Belgische franken uitgedrukte bedrag van de mensualiteit vermeld op de aflossingstabel, die een wezenlijk bestanddeel van het contract uitmaakt, in te houden. Anders dan verzoekers beweren, wil de Commissie de Belgische frank, als betalingsvaluta, er niet door drukken. Zij voert alleen maar het contract uit, waarin haar de maandelijkse aflossing van een in Belgische fran-

ken uitgedrukt bedrag wordt verzekerd en waarin zij anderzijds wordt gemachtigd om, wanneer er aanleiding bestaat daartoe een inhouding toe te passen op een niet in Belgische franken uitbetaald gedeelte van de bezoldiging van de leningnemer, de op dat tijdstip voor de omrekening van die valuta in Belgische franken geldende koers te gebruiken.

De door verzoekers te berde gebrachte onvoorzienbaarheidsleer is te dezen volkomen irrelevant. Zou de lire in omgekeerde richting zijn geëvolueerd, dan zouden verzoekers de eersten zijn geweest om te erkennen dat de omrekeningskoers van artikel 15 van het contract, hangende de uitvoering ervan, per definitie voor heel verschillende waarden kan staan.

IV — Mondelinge behandeling

Partijen zijn ter terechtzitting van 17 december 1981 gehoord.

De advocaat-generaal heeft ter terechtzitting van 18 maart 1982 zijn conclusie genomen.

In rechte

1 Bij op 14 januari 1980 ter griffie ingediend request hebben D. Battaglia en A. Cocco, ambtenaren van de Commissie van de Europese Gemeenschappen te Ispra (Italië), krachtens artikel 91 van het Statuut van de ambtenaren (hierna te noemen: het Statuut), primair de nietigverklaring gevorderd van het besluit der Commissie tot wijziging van de wijze van berekening der mensualiteiten, door hen verschuldigd tot aflossing van een door hen met verweerster afgesloten bouwlening.

2 Bij besluit van 2 maart 1970 over de aanwending van het op de EGKS-balans onder de post „Pensioenfonds" opgenomen bedrag, heeft de Raad de Commissie gemachtigd dat bedrag voor 40 % te besteden aan de verstrekking van bouwleningen aan ambtenaren van de Gemeenschappen.

3 Bij besluit van 17 juni 1971 heeft de Commissie de nodige uitvoeringsbepalingen vastgesteld, waarvan artikel 9 als volgt luidt: „De in deze bepaling bedoelde leningen worden uitgedrukt in Belgische franken. De dienovereenkomstige betalingen geschieden in de valuta van het land waar zich de gefinancierde woning bevindt, op basis van de op het ogenblik van betaling geldende pariteit."

4 Op 23 december 1971 onderscheidenlijk 16 november 1972 hebben verzoekers met de Commissie contracten afgesloten, krachtens welke zij ten titel van lening, ter financiering van de bouw van woningen, van de Commissie bedragen van 750 000 BFR onderscheidenlijk 640 000 BFR ontvingen.

5 In artikel 4 van het contract verbindt de geldnemer zich het bedrag van de lening in mensualiteiten, verschijnende de vijftiende van elke maand, af te lossen overeenkomstig de bijgevoegde aflossingstabel die, in twee exemplaren opgemaakt en door beide partijen ondertekend, een integrerend deel van de overeenkomst uitmaakt.

6 Artikel 5 van het contract houdt in dat de geldnemer aan de Commissie der Europese Gemeenschappen een onherroepelijke opdracht geeft om op de vijftiende van elke maand op zijn maandelijkse bezoldiging en alle andere emolumenten, ter overmaking aan de Commissie van de Europese Gemeenschappen door de instelling van de Gemeenschap waar hij werkzaam is of werkzaam zal zijn, de in de aflossingstabel vermelde mensualiteit in te houden of te doen inhouden.

7 Volgens artikel 15 van het contract geschiedt elke betaling door de geldnemer ten gunste van de Gemeenschap, ter vervroegde aflossing of ter betaling van mensualiteiten, in de valuta van het land waar de gefinancierde woning is gelegen en waarin de gelden te leen werden verstrekt, terwijl de omrekening van deze bedragen in Belgische franken geschiedt op basis van de op de datum van betaling geldende pariteit.

8 In de aflossingstabel bedoeld in artikel 4 van het contract, zijn het bedrag van de lening, de mensualiteit, de maandelijkse rente, de maandelijkse aflossing, de kapitaalsom en de resterende kapitaalschuld in Belgische franken uitgedrukt.

9 Het bedrag van de lening is in lire omgerekend tegen een koers van 1 op 12,50, zijnde de op 1 januari 1965 aan het Internationale Monetaire Fonds opgegeven pariteit die men destijds als grondslag ter berekening van de bezoldigingen der ambtenaren overeenkomstig artikel 63 van het Statuut heeft aangehouden. In samenhang daarmede geschiedde de aflossing der geleende geldsbedragen (steeds op grondslag van voormelde wisselkoers) in dier voege dat de Commissie als leninggever op de maandelijkse bezoldiging van de ambtenaar inhoudingen toepaste.

10 Het systeem werkte als volgt: het basissalaris van de ambtenaar werd, na toepassing van de aanpassingscoëfficiënt (bijvoorbeeld: 100 000 BFR × de Italiaanse aanpassingscoëfficiënt die in maart 1979 157,8 bedroeg) verminderd met het bedrag van de aflossing der bouwlening (bijvoorbeeld 5 000 BFR); de nettobezoldiging bedroeg in dat geval 152 800 BFR, omgerekend in lire volgens een pariteit van 1 op 12,50.

11 Ter oplossing van de moeilijkheden waartoe de fluctuatie van de wisselkoers aanleiding had gegeven, wijzigde de Commissie op 25 juli 1975 artikel 9 van de uitvoeringsbepalingen van 17 juni 1971 in dier voege dat, voor zover er nadien leningscontracten werden afgesloten, zowel de uitbetaling der leningen als de terugbetaling uitsluitend in Belgische franken diende te geschieden.

12 In artikel 2 van het besluit is onder I het navolgende bepaald:

„a) Ein Darlehensnehmer, dem der Darlehensbetrag in der Währung des Landes, in dem die Wohnung gelegen ist, zu einem anderen als dem am Tag der Auszahlung auf dem Brüsseler Devisenmarkt geltenden Kurs dieser Devise ausgezahlt worden ist, kann binnen einer Frist von zwei Monaten — vom Zeitpunkt der Mitteilung dieses Beschlusses an gerechnet — eine Verringerung seiner Kapitalschuld beantragen, soweit er einen finanziellen Verlust dadurch erlitten hat, daß die Rückzahlung in belgischen Franken erfolgt.

b) Zur Festsetzung der neuen Kapitalschuld werden die dem Darlehensnehmer in Devisen überwiesenen Beträge in belgische Franken umgerechnet, und zwar zu dem gemäß Buchstabe a) ermittelten Kurs. Von dem so ermittelten Betrag werden die bis zum Zeitpunkt des Beschlusses über die Verringerung der Schuld geleisteten Tilgungen abgezogen. Sind diese Tilgungen in der Währung des Landes erfolgt, in dem die Wohnung gelegen ist, so werden auch sie zu dem gemäß Buchstabe a) ermittelten Kurs in belgische Franken umgerechnet.

c) Jede nach dem Beschluß über die Verringerung der Schuld vorgenommene Rückzahlung muß in belgischen Franken erfolgen."

13 Verzoekers werden van het besluit in kennis gesteld, maar vroegen geen verlaging van hun kapitaalschuld aan.

14 Na de inwerkingtreding van 's Raads verordeningen nrs. 3085/78 en 3086/78 van 21 december 1978 (PB L 369, blz. 6 en 8), waarbij onder meer de bepalingen van artikel 63 betreffende de monetaire pariteiten en artikel 17 van bijlage VII betreffende de overmakingen werden gewijzigd, heeft de Commissie bij de omrekening in Belgische franken van het bedrag in lire dat ter betaling van de aflossing moest worden ingehouden, de koers aangehouden die uit de toepassing van de „geactualiseerde" pariteiten en artikel 17 van bijlage VII (nieuw) resulteert. Op Battaglia's salarisafrekening over de maand maart 1979 kwam een aflossingsbedrag voor van 4 281 BFR, tot 53 512 lire omgerekend. Voor de maand april 1979 was hetzelfde bedrag in Belgische franken omgerekend tot 78 590 lire. Over hetzelfde tijdvak was Cocco's aflossingsmensualiteit ten bedrage van 3 483 BFR van 43 537 tot 63 943 lire gestegen.

15 Krachtens artikel 90 van het Statuut diende Battaglia een klaagschrift in, waarin hij zich tegen de omrekening van lire in Belgische franken volgens de nieuwe modaliteiten teweerstelt. Zijn klacht bleef onbeantwoord. Mevrouw Cocco heeft geen klaagschrift ingediend.

16 De beroepen zijn ingesteld krachtens artikel 20 van het contract, waarin partijen zich verbinden elk geschil dat tussen hen mocht rijzen ter zake van de geldigheid, de interpretatie of de uitvoering van deze overeenkomst te doen beslechten door het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen.

17 Verzoekers betogen dat de pariteit welke voor de omrekening van het bedrag der lening in lire en voor de omrekening der afbetalingsmensualiteiten van lire in Belgische franken wordt gebruikt, de bij het Internationale Monetaire Fonds opgegeven pariteit moet zijn en dat de Commissie niet eenzijdig een andere pariteit kan toepassen.

18 Verzoekers beroepen zich tot staving van hun betoog op een brief d.d. 21 maart 1977, door de directeur-generaal Personeelszaken en Algemeen Beheer van de Commissie gericht tot de heer Lubek, vicevoorzitter van het personeelscomité te Ispra, waarin het volgende te lezen staat:

„Enfin, je vous communique que les remboursements des prêts pour lesquels l'emprunteur n'a pas demandé le bénéfice de la réduction de dette prévue

dans la décision du 25. 7. 1975 seront opérés selon le même taux que celui utilisé pour l'attribution du prêt lui-même, c'est-à-dire 100 lit. = 8 FB. Dans de tels cas, ces opérations ne s'inscrivent pas dans la notion des transferts d'une partie de la rémunération."

19 Blijkens het dossier was de wisselkoers, gebruikt bij de omrekening van de lening in lire, de in 1965 bij het Internationale Monetaire Fonds opgegeven koers ofwel, toen de lening werd afgesloten, de in artikel 63 van het Statuut vastgestelde referentiepariteit. Het standpunt van verzoeker komt er op neer dat diezelfde koersverhouding gedurende de looptijd van het contract moet worden gebruikt bij de omrekening in Belgische franken van de bedragen, ter aflossing van de lening en de contractueel voorziene mensualiteiten aan de Commissie overgemaakt.

20 De Commissie is daarentegen van mening dat de bij die omrekening aan te houden koers, de koers moet zijn die in artikel 63 van het Statuut als referentiepariteit is vastgelegd en dat de maandelijkse overmakingen kunnen geschieden krachtens artikel 17 van bijlage VII van het Statuut, volgens hetwelk een ambtenaar regelmatig een gedeelte van zijn inkomsten door bemiddeling van de instelling waartoe hij behoort, in de valuta's van bepaalde andere Lid-Staten mag overmaken.

21 Volgens die uitlegging van het contract, zou de Commissie de ter aflossing van de lening in lire overgemaakte bedragen tot aan de inwerkingtreding van verordeningen nrs. 3085/78 en 3086/78, volgens de in artikel 63 van het Statuut bedoelde pariteit in Belgische franken hebben omgerekend. Sinds 1 april 1979 zou zij als grondslag ter omrekening der mensualiteiten eveneens gebruik hebben gemaakt van de koersen die in het Statuut, zoals bij genoemde verordening gewijzigd, zijn vastgelegd, en toepassing hebben gegeven aan artikel 17 van bijlage VII van het Statuut (nieuw). Die wijze van overmaking zou zich ten volle met het contract verdragen.

22 Het standpunt van verzoekers faalt. Het houdt een miskenning in van het feit dat de omrekening van betaalde mensualiteiten volgens de bewoordingen van het contract zelf moet geschieden op basis van de op de datum van betaling i.e. op die der onderscheiden betalingen, geldende pariteit(en). In het contract wordt niet gesproken van vaste, voor de hele looptijd geldende pariteiten, doch van variabele, tijdens de looptijd van het contract achtereenvolgens geldende pariteiten.

23 Er zij aan herinnerd dat alle leningnemers ambtenaren van de Europese Gemeenschappen waren en dat de aflossingen volgens de contracten aan de Commissie dienen te geschieden door de instelling waartoe zij behoren. Het is daarmede in overeenstemming, wanneer de pariteit waaraan in het contract wordt gerefereerd, de pariteit is die ter berekening van de bezoldiging van de leningnemer wordt toegepast, i.e. de pariteit van artikel 63 van het Statuut.

24 Tengevolge van hetgeen er sedert 1971 op monetair gebied is voorgevallen verloor de aan het Internationale Monetaire Fonds medegedeelde lire-pariteit zijn geldigheid. Op een gegeven ogenblik was er van een vrij zwevende lira sprake. Tenslotte heeft men — mèt de invoering van het Europese Monetaire Systeem — voor de valuta's van Lid-Staten die tot het stelsel zijn toegetreden, een nieuwe, binnen zekere grenzen variabele, wisselkoers vastgesteld.

25 De praktijk der Commissie die op overmakingen ter aflossing van de betrokken leningen artikel 17 van bijlage VII van het Statuut (nieuw) heeft toegepast, leidt voor verzoekers tot een gunstiger wisselkoers dan uit de enkele toepassing van de pariteit der lira in het kader van het Europese Monetaire Stelsel zou resulteren.

26 Met betrekking tot de 21 maart 1977 gedagtekende brief van de directeur-generaal Personeelszaken en Algemeen Beheer zij er op gewezen dat zij het antwoord inhoudt op een door de heer Lubek gestelde vraag, betreffende een door de Commissie gevolgde gedragslijn die zijns inziens als een eenzijdige wijziging van het contract was te beschouwen. Dezelfde directeur-generaal heeft in ieder geval een paar maanden later tot verzoekers de navolgende mededeling gericht, die ten aanzien van de handhaving van de destijds geldende wisselkoers geeen misverstand liet bestaan:

„Les emprunteurs dont le contrat a été signé avant le 25. 7. 1975 ont eu l'occasion de choisir entre deux solutions:

1.. diminution de leur dette en capital par réduction correspondant à la différence entre le montant du prêt au taux officiel et celui au taux du marché le jour du paiement. En contrepartie, tout remboursement anticipé en application de l'article 8 du contrat de prêt, ou tout versement mensuel (voir article 6 du contrat, premier alinéa, dernière phrase et troisième alinéa) doit dorénavant être effectué exclusivement en francs belges, contrairement à ce qui est stipulé à l'article 15 du contrat de prêt.

2. maintien de leur dette en capital, ce qui est votre cas. En contrepartie, vous conservez, comme il est mentionné à l'article 15 de votre contrat de prêt, le choix de la devise (francs belges ou monnaie utilisée pour le paiement du prêt) à employer en cas de:

   — remboursement anticipé en vertu de l'article 8 du contrat;

   — versements mensuels en application de l'article 6 du contrat (1er et 3e alinéa).

Il est cependant à noter que la conversion éventuelle en francs belges sera effectuée chaque fois sur base de la parité en vigueur à la date de chaque transfert, cette parité se situant actuellement à:

— 1 BFR = 12,50 LIT
— 1 FF = 9,00 BFR
— 1 UKL = 120,00 BFR

En ce qui concerne la récupération par retenue sur traitement (voir article 5 du contrat), elle est toujours opérée en francs belges, le traitement étant lui aussi exprimé en francs belges.

3. pour les non-bénéficiaires de la réduction en 1975 (ce qui est votre cas), ces retenues ne sont pas à considérer comme des transferts d'une partie de la rémunération.

   Cependant, le taux de change qui est retenue est le même que celui utilisé pour le versement du prêt (voir point 2) ci-dessus);

4. aucune garantie ne peut être donnée quant au maintien du taux de change adopté actuellement par la Commission pour la conversion en francs belges des versements visés au point 2) ci-dessus ou des retenues sur rémunération dont question au point 3)."

27 Er zij voorts op gewezen dat verzoekers geenszins hebben gesteld aan die brieven een wijziging van hun positie te hebben afgelezen.

28 Tenslotte zij opgemerkt dat de Commissie in haar verweerschrift haar bereidheid heeft uitgesproken ten aanzien van verzoekers over te gaan tot de verlaging van de kapitaalschuld waarvan in 1975 sprake was en die met ingang van april 1979 het nominaal bedrag van de door hen verschuldigde mensualiteiten in Belgische franken zou hebben doen dalen. Het Hof neemt nota van die verklaring en de beginselen die eruit spreken.

19 Op grond van het hiervoor overwogene kan het standpunt, door verzoekers tot staving van hun vorderingen voorgedragen, niet worden aanvaard, zodat de beroepen moeten worden verworpen.

De kosten

20 Volgens artikel 69, lid 2, van het Reglement voor de procesvoering wordt de in het ongelijk gestelde partij in de kosten verwezen.

21 Volgens artikel 70 van het Reglement voor de procesvoering blijven echter de kosten, door de instellingen terzake van beroepen van personeelsleden der Gemeenschappen gemaakt, te harer laste.

HET HOF VAN JUSTITIE (Eerste kamer),

rechtdoende:

1. **Verwerpt het beroep.**

2. **Verstaat dat elk van beide partijen de eigen kosten zal hebben te dragen.**

Bosco O'Keeffe Koopmans

Uitgesproken ter openbare terechtzitting te Luxemburg op 1 juli 1982.

Voor de griffier

J. A. Pompe
adjunct-griffier

De president van de Eerste kamer

G. Bosco

CONCLUSIE VAN DE ADVOCAAT-GENERAAL
F. CAPOTORTI

(zie zaak 567/79 A, blz. 2394)